

کتاب‌شناسی متن‌بی در ایران

سید محمد رضا ابن‌الرسول

استادیار گروه زبان و ادبیات عربی دانشگاه اصفهان

دانشجوی دکتری رشته زبان و ادبیات عربی دانشگاه اصفهان

فاطمه اشراقی

این مهم باعث شده که در گذر زمان پژوهش‌ها و تحقیقات انبوهی در قالب پایان‌نامه، کتاب و مقاله دربارهٔ احوال و آثار این شاعر نامی عرب و میزان تأثیرگذاری وی بر شاعران و ادبای ایرانی در ایران به چاپ رسد. بدین منظور لازم است که در این باره کتاب‌شناسی‌ای عرضه شود تا از سویی پژوهش‌های پیش‌رو با سهولت و روانی بیشتری انجام شود و از سویی تمام منابع موجود و به چاپ رسیده در ایران در دسترس پژوهشگران قرار گیرد و از انتخاب موضوعاتی که قبلاً مورد بحث و بررسی قرار گرفته، بازداشته شود.

این کتاب‌شناسی به شیوه «کتابخانه‌ای - بنیادی» تنظیم شده است و براساس آن می‌توان دریافت که پژوهش‌های انجام‌گرفته در این باره از نظر ساختاری، تاریخی و محتوایی به چند دسته تقسیم می‌شوند و میزان پراکندگی آنها چگونه است. همچنین در پایان، برای تسهیل کار پژوهشگران، فهرست موضوعی پژوهش‌ها و تألیفات را آورده‌ایم.

درآمد

امروز بهره‌گیری از اطلاعات پیشین برای تداوم حیات انسان امروزی، امری لازم و ضروری می‌نماید تا آنجا که پیشرفت فردا در گرو استفاده و بهره‌گیری از داده‌ها و اطلاعات دیروز و امروز است و این همان چیزی است که اهمیت کتاب‌شناسی را در دنیای امروزی دوچندان کرده است.^۱ به دیگر سخن امروزه انجام پژوهش‌های جدید، بدون مطالعه پژوهش‌ها و تحقیقات پیشین، امری ناممکن به شمار می‌آید، چرا که در این صورت ممکن است پژوهش جدید تنها تکرار پژوهش‌های پیشین باشد و هدررفت زمان و امکانات را به همراه داشته باشد. از

چکیده: ابوالطیب متن‌بی شاعر دوره عباسی، نه تنها بر شعر و ادب عربی که بر شعر و ادب فارسی تأثیر نهاده است تا آنجا که بسیاری از شاعران فارسی‌گوی، معانی او را اقتباس کرده و از درون مایه‌ها و عبارات شاعرانه‌اش در دیوان خود سود جستند. از این رو در گذر زمان، پژوهش‌های انبوهی در قالب پایان‌نامه، کتاب و مقاله در باب احوال و آثار این شاعر عرب و میزان تأثیرگذاری وی بر شاعران و ادبای ایرانی در ایران به چاپ رسیده است. نویسندگان در نوشتار حاضر سعی در ارائه کتاب‌شناسی‌ای دربارهٔ متن‌بی داشته‌اند تا از سویی پژوهش‌های پیش‌رو با سهولت بیشتری انجام و از سوی دیگر پژوهشگران از انتخاب موضوعات تکراری بازداشته شوند. نویسندگان این کتاب‌شناسی را به شیوه کتابخانه‌ای - بنیادی و به صورت الفبایی و در سه بخش پایان‌نامه، کتاب و مقاله و براساس مقاله «آیین تدوین کتاب‌شناسی» تألیف محمد اسفندیاری تنظیم کرده‌اند. از این رو، براساس آن می‌توان دریافت که پژوهش‌های انجام‌گرفته در این باره از نظر ساختاری، تاریخی و محتوایی به چند دسته تقسیم شده و میزان پراکندگی آنها چگونه است. نویسندگان در پایان مقاله خود، به منظور تسهیل کار پژوهشگران، فهرست موضوعی پژوهش‌ها را درج نموده‌اند.

اشاره

ابوالطیب متن‌بی شاعر شهیر دوره عباسی (۳۰۳ - ۳۵۴ ق) است که با طبع آزمایی شاعرانه و بی‌همتای خود در میدان شعر و برخورداری از شخصیتی یگانه و بی‌نظیر، نه تنها بر شعر و ادب عربی که بر شعر و ادب فارسی تأثیر شگرف نهاده است. متن‌بی از این رهگذر شاعران و ادبای بسیاری را شیفته شخصیت و طرز شاعرانه خود کرده است تا آنجا که بسیاری از شاعران فارسی‌گوی از همان آغاز، معانی او را اقتباس کرده، از درون مایه‌ها و عبارات شاعرانه‌اش در دیوان خود سود جستند و به یاد سپردن چکامه‌هایش را مایهٔ فضل خود شمرده‌اند.

۱. صبا، ایرج: «کتاب‌شناسی‌ها: مقدمه‌ای بر شناخت و تدوین»؛ کتاب ماه کلیات، ص ۴۲ - ۵۱.

می‌آوردند و از برکردن چکامه‌های او را ادب و فضل می‌شمردند.^۶ نیز مطالعه دیوان او را سنت می‌دانستند و از او که در باب هر موضوعی هر چند ناچیز، بیت یا چکامه‌ای سروده با عنوان خلاق المعانی (= آفرینشگر معانی تازه) یاد می‌کردند.^۷ این نکته رشید و طواط را بر آن داشته که از دیگر شاعران، با عنوان فرزندان وی یاد کند و دیوان او را شهره عرب و عجم بداند.^۸ از این رو بسیاری از پژوهشگران به ویژه پژوهشگران ایرانی، از دیرباز سعی بر آن داشته‌اند به بیان زندگی وی و شرح احوال و دیوان سترگ او پردازند و از این رهگذر سعی بر شناساندن بیش از پیش این شاعر عرب به ایرانیان داشته باشند. حتی پای را فراتر نهاده و به بررسی تطبیقی میان وی و دیگر شاعران پارسی سرای و میزان تأثیرگذاری وی بر آنها پردازند. همچنین به مقایسه میان او و دیگر شاعران عربی سرای پردازند. برآمد این پژوهش‌ها، نگارش تألیفات انبوه در این باره در ایران شده است.

به منظور سهولت کار پژوهشگران، کتاب‌شناسی‌ای از تألیفاتی که درباره این شاعر نامی عرب انجام گرفته، تدوین شود تا از سویی منابع موجود در این باره در دسترس پژوهندگان قرار گیرد و از سوی دیگر آنها را از پژوهش‌ها و تحقیقات انجام‌گرفته آگاه سازد و از انجام پژوهش‌های تکراری و مشابه که هیچ سودی به همراه ندارد، باز دارد.

این کتاب‌شناسی به صورت الفبایی و در سه بخش پایان‌نامه، کتاب و مقاله و براساس مقاله «آیین تدوین کتاب‌شناسی»، تألیف محمد اسفندیاری تنظیم شده است. همچنین در پایان مقاله به منظور تسهیل کار پژوهشگران، فهرست موضوعی مقالات را درج نموده‌ایم که به پژوهشگر می‌نمایاند که در موضوعی خاص، چه پژوهش‌هایی انجام گرفته است.

گفتنی است پایان‌نامه‌های مقطع کارشناسی و مقالات ارائه‌شده در همایش‌ها در این فهرست نیامده است. نیز در این مختصر سعی بر آن داشته‌ایم که تنها به آثاری که نام متنبئی در عنوان آنها ذکر شده، پردازیم. از این رو از کتاب‌های تاریخ ادبیات و تذکره‌ها یا تألیفاتی که صفحاتی از آنها به ذکر نام این شاعر اختصاص یافته، نامی برده نشده است. همچنین از نسخ خطی، کتاب‌های سنگی و تألیفاتی که در خارج ایران تدوین شده و شمار آنها از حوصله این مقاله خارج است و خود مقاله‌ای مستقل می‌طلبد، چشم‌پوشی کرده‌ایم:

این رو، رجوع به کتاب‌شناسی‌های مرتبط با موضوع پژوهش، نخست گستره دید پژوهندگان را وسعت می‌بخشد و دو دیگر آنکه به پژوهشگر این اطمینان را می‌دهد که موضوع برگزیده کاملاً جدید است. سه دیگر آنکه آشنایی و وقوف بر موضوعات انجام‌گرفته گاه می‌تواند به منزله راهنمایی در گزینش موضوعات جدید باشد و مسیر جدیدی را در امر پژوهش فراری پژوهشگر بگشاید و وی را به ادامه کار دیگر پژوهشگران و تکامل بخشیدن به یافته‌های آنها در آن موضوع رهنمون سازد.^۲

متنبئی که آمد عالم را فراگرفت و مردمان را به خود مشغول ساخت.^۳ شاید بتوان گفت، این عبارت بهترین تعریف برای شناخت متنبئی و فریادکردن جاودانگی او باشد. ابوطیب احمد بن الحسین الجعفی الکندی الکوفی معروف به متنبئی در سال ۳۰۳ هجری قمری در کوفه دیده به جهان گشود و در آنجا نشو و نمو یافت.^۴

وی در سال ۳۳۷ هجری به دربار سیف الدوله حمدانی در حلب که نماد دولت پرشکوه عرب بود، راه یافت و در نزد او مقامی بزرگ یافت؛ اما غرور بیش از حد او و روحیه بلندپروازانه‌اش باعث شد که بسیاری از درباریان آرام ننشینند و میان او و سیف الدوله جدایی افکندند. از این رو با دلی لبریز از اندوه، حلب را ترک گفت و آهنگ مصر و کافور اخشیدی کرد و برخلاف میل باطنی‌اش او را ثنا گفت. کافور نیز او را وعده حکومت داد؛ اما وعده‌اش با گذشت دو سال محقق نگشت. آنجا بود که متنبئی دریافت که وعده‌اش دروغی بیش نبوده؛ از این رو در چکامه‌ای کافورا هجو کرد و به کوفه گریخت. آن‌گاه به قصد دیدار ابن العمید رهسپار ارجان و سپس رهسپار شیراز شد و مدایح خویش را نثار عضدالدوله کرد. عضدالدوله نیز او را با صلوات فراوان خویش نواخت. پس از چندی قصد بازگشت نمود؛ ولی در راه بازگشت فاتک بن ابوجهل که متنبئی خواهرش را هجو گفته بود با تنی چند از یارانش راه را بر او گرفته، او را به همراه فرزندش محسن به قتل رساندند.^۵

بلاشراز جاودانگی و موفقیت متنبئی را در بدایت، بوی کهنگی برخاسته از چکامه‌هایش، فراوانی تفصیل اندرزآمیز، عبارات حکمت‌آمیز و کلمات قصار که با ظرافت تمام توانسته آنها را در یک بیت بگنجانند و غزل‌های وی که هوای فلسفی دارد می‌داند که به حق نیز چنین است.

پرواضح است که متنبئی نه تنها بر شعر عربی که بر شعر فارسی نیز تأثیر شگرف نهاده است. شاعران فارسی‌زبان، از دیرباز معانی او را اقتباس می‌کردند، ابیات او را تضمین می‌کردند، نام او را در ضمن قصاید خود

۲. همان، ۴۳ و بیگی و ابن‌الرسول: «کتاب‌شناسی فخرالدین عراقی»؛ کتاب ماه ادبیات، ص ۷۶ - ۸۳.

۳. ابن رشیق قیروانی: العمدة فی محاسن الشعر و آدابه؛ ۱۹۶۳، ج ۱، ص ۱۹۳.

۴. الفاخوری، حنا؛ تاریخ ادبیات عربی؛ ص ۴۳۴.

۵. همان، ص ۴۲۸ - ۴۲۹.

۶. محفوظ، حسینعلی؛ متنبئی و سعدی؛ ص ۱۸.

۷. دودپوتا؛ تأثیر شعر عربی بر تکامل شعر فارسی؛ ص ۱۸.

۸. محفوظ، حسینعلی؛ متنبئی و سعدی؛ ص ۱۸ - ۱۹.

۱. کتاب‌شناسی متن‌بی

۱-۱ پایان‌نامه‌ها

۱. آذرشب، مرتضی. بررسی حکمت در دیوان متن‌بی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی رسول تقوی. دانشگاه آزاد - واحد تبریز. ۱۳۸۷.
۲. آینه‌چی، اصغر. تأثیر اشعار حکمی و کلمات قصار امام علی (ع) در اشعار متن‌بی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی سید امیر محمود انوار. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی. ۱۳۷۶.
۳. ابراهیمی اتانی، امرالله. مقایسه اشعار حکمی متن‌بی و فردوسی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی وحید سبزیان پور. دانشگاه رازی کرمانشاه. ۱۳۸۳.
۴. احمدی، طویی. مقایسه مضامین کلیده و دمنه عربی و دیوان متن‌بی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی وحید سبزیان پور. دانشگاه رازی کرمانشاه. ۱۳۸۹.
۵. احمدلو، زهرا. بررسی تطبیقی خردگرایی در اشعار متن‌بی و ناصر خسرو. کارشناسی ارشد. به راهنمایی احمد جرفی. دانشگاه اراک. ۱۳۸۹.
۶. اربابی، عبدالعزیز. الأمثال والحکم بین بشار و المتن‌بی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی مهدی ممتحن. دانشگاه آزاد جیرفت. ۱۳۸۹.
۷. ازوغ، حمیدرضا. تصویر مرگ و زندگی در اشعار متن‌بی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی محمد کاظم حاج ابراهیمی. دانشگاه آزاد - واحد نجف آباد. ۱۳۹۱.
۸. اسدی بزلوئی، محمد. کاربرد صور خیال تشبیه در اشعار متن‌بی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی محمد جنتی فر. دانشگاه آزاد - واحد قم. بی‌تا.
۹. اسفندیار، محمود. الفنون البديعية وجمالياتها في شعر المتن‌بی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی علی گنجیان. دانشگاه علامه طباطبائی. ۱۳۸۲.
۱۰. اسماعیل‌زاده، محمد. دراسه مضامین المتن‌بی الاجتماعية. کارشناسی ارشد. به راهنمایی سید امیر محمود انوار. دانشگاه تربیت مدرس. ۱۳۷۸.
۱۱. امام‌جمعه، انسیه. شعراء الحبسیات فی الأدب العربی: أبو العتاهیه، أبونواس، المتن‌بی وأبو فراس الحمدانی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی فیروز حریریچی. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد قم. ۱۳۸۶.
۱۲. امامی نصیرمحلّه، اسماعیل. مدح در اشعار متن‌بی و ترجمه و شرح گزیده‌ای از مدایح او. کارشناسی ارشد. به راهنمایی فیروز حریریچی. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی. ۱۳۸۰.
۱۳. امین جراحی، محمد. المتن‌بی حیات و شعره. کارشناسی ارشد. به راهنمایی محمد علی آذرشب. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد قم. ۱۳۷۱.
۱۴. ایمانی، علی. بررسی شخصیت سیف‌الدوله در اشعار متن‌بی و مقایسه آن با شخصیت رستم در اشعار فردوسی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی وحید سبزیان پور. دانشگاه رازی کرمانشاه. ۱۳۸۵.
۱۵. بختیار نصرآبادی، حسین. الضرورات الشعرية و مناقشتها فی دیوان المتن‌بی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی سیدرضا سلیمانزاده نجفی. دانشگاه اصفهان. ۱۳۸۴.
۱۶. بهرامی زمانی، سکینه. زهدیات در دیوان متن‌بی و خاقانی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی غلامرضا گلچین راد. دانشگاه آزاد - واحد گرگان. ۱۳۹۱.
۱۷. پوریا، هما. موازنه مدح و هجاء در اشعار ابن هانی و متن‌بی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی علیرضا فرقانی اوزرودی. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد بابل. ۱۳۸۸.
۱۸. تقوایی، معصومه. حماسه در شعر متن‌بی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی عباس پورعباسی. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی. ۱۳۸۳.
۱۹. توفیقی، محمد. مقایسه تشبیه ضمنی در کلیات سعدی و دیوان متن‌بی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی نجمه رجایی. دانشگاه فردوسی مشهد. ۱۳۸۱.
۲۰. جعفری، چیمین. استعاره در دیوان متن‌بی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی اردشیر صدرالدینی. دانشگاه آزاد - واحد مهاباد. ۱۳۹۰.
۲۱. چاروسایی، محمد. متن‌بی و تأثیر او بر شعر سعدی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی حسین چوبین. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد آبادان و خرمشهر. ۱۳۷۹.
۲۲. حجرگشت، رضا. الحکمة والمثل عند المتن‌بی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی نادر نظام‌تهرانی. دانشگاه علامه طباطبائی. ۱۳۷۷.
۲۳. حربه، خلیل. بررسی آرایه‌های ادبی در دیوان متن‌بی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی عبدالرضا عطاش. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد آبادان. بی‌تا.
۲۴. حسینی، سیدعباس. تشبیه در شعر متن‌بی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی علی نوروزی. دانشگاه فردوسی مشهد. ۱۳۸۸.
۲۵. حسینی، عبدالله. الشعر الملحمی عند المتن‌بی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی جعفر خضیر. دانشگاه علامه طباطبائی. ۱۳۷۷.
۲۶. حمیدی عنبران، صلاح‌الدین. ترجمه و نقد و تحلیل بلاغی بیست قصیده از دیوان متن‌بی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی ابراهیم اقبالی. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد اردبیل. ۱۳۸۸.

۲۷. خانگاه، نصرت. قصائد المدح بين المتنبي وأبى تمام وخصائصها. کارشناسی ارشد. به راهنمایی نادر نظام تهرانی. دانشگاه آزاد جیرفت. ۱۳۸۸.
۲۸. خواجه پور، مرضیه. مقایسه فخر در شعر متنبي و خاقانی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی یابر دلفی. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد آبادان و خرمشهر. ۱۳۸۶^۹.
۲۹. دادگستر، اسما. الفخر عند أبى فراس الحمدانى والمتنبى. کارشناسی ارشد. به راهنمایی نادر نظام تهرانی. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد جیرفت. بی تا.
۳۰. دانشور، صمد. آراء الكوفيين مع البيان من ديوان المتنبي فى شرحه التبيان للعلامة العكبرى. کارشناسی ارشد. به راهنمایی سیدرضا سلیمانزاده نجفی. دانشگاه اصفهان. ۱۳۸۴.
۳۱. ذبیحی، یوسف. بررسی عرب و متنبي. کارشناسی ارشد. به راهنمایی احمد رنجبر. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی. بی تا.
۳۲. رحیم‌زاده دیالی، زینب. بررسی پدیده نرجسیه (خودشیفتگی) در دیوان متنبي. کارشناسی ارشد. به راهنمایی ملک پیرزادینا. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد کرمانشاه. ۱۳۸۸.
۳۳. رسولی، محمد. فن الفخر وتجلياته بين المتنبي وابن هانى. کارشناسی ارشد. به راهنمایی بهروز حسن‌زاده. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد جیرفت. ۱۳۸۹.
۳۴. رشمه، آذر. شرح و ترجمه جلد چهارم دیوان متنبي (قافیه میم، ۲۲۶ بیت اول). کارشناسی ارشد. به راهنمایی قاسمی حاجی آبادی. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد گرمسار. ۱۳۸۷.
۳۵. رضوانی حقیقی شیرازی، محمد مهدی. مقایسه میان متنبي مشرق و متنبي مغرب (ابوالطیب احمد بن الحسین وابن هانى اندلسی). دکتری. به راهنمایی سید امیر محمود انوار. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد علوم و تحقیقات. ۱۳۷۹.
۳۶. روستایی، زینب. تأثیر قرآن و حدیث بر اشعار متنبي. کارشناسی ارشد. به راهنمایی محمود آبدانان مهدیزاده. دانشگاه شهید چمران اهواز. ۱۳۸۲.
۳۷. زارعی فر، ابراهیم. بررسی تطبیقی شعر منوچهری و متنبي. کارشناسی ارشد. به راهنمایی فیروز حریرچی. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد علوم و تحقیقات. ۱۳۸۴ - ۱۳۸۳.
۳۸. زینی‌وند، تورج. مقایسه بین متنبي و خاقانی در شعر فخر.
۳۹. سبزیان پور، وحید. مقایسه تصویرگری‌های حماسی فردوسی و متنبي. دکتری. به راهنمایی سید امیر محمود انوار. دانشگاه تربیت مدرس. ۱۳۸۰.
۴۰. سرگلزاری جوان، علی. مقایسه ضرب المثل‌ها و حکمت‌های پندآمیز در قصاید ابوالطیب متنبي و گلستان و بوستان سعدی شیرازی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی حمید صمصام. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد زاهدان. ۱۳۹۰.
۴۱. سروش فرد، مرضیه. امثال و حکم در آثار متنبي و مولوی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی ماجد نجاریان. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد فلاورجان. ۱۳۸۷ - ۱۳۸۸.
۴۲. سعادت‌مند، معصومه. اسلوب کنایه در دیوان متنبي. کارشناسی ارشد. به راهنمایی محمد فاضلی. دانشگاه تربیت مدرس. ۱۳۷۸.
۴۳. سعیدی، سید ابراهیم. الهجاء فى أشعار المتنبي. کارشناسی ارشد. به راهنمایی فیروز حریرچی. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی. ۱۳۸۱.
۴۴. سلیمی ترکانی، کبری. مقایسه شخصیت زن در اشعار سعدی و متنبي. کارشناسی ارشد. به راهنمایی علی دهقان. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تبریز. ۱۳۹۰.
۴۵. سوری، محمدرضا. مقایسه اشعار غزلی متنبي با غزلیات حافظ. کارشناسی ارشد. به راهنمایی وحید سبزیان پور. دانشگاه رازی کرمانشاه. ۱۳۸۴.
۴۶. سیادتى، سیدجلال‌الدین. مردم‌گرایی و مردم‌گریزی در اشعار متنبي و سعدی. دکتری. به راهنمایی ابراهیم دیباجی. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد علوم و تحقیقات. ۱۳۸۵ - ۱۳۸۶.
۴۷. شجاع‌پوریان، ولی‌الله. بررسی اخلاق و حکمت عملی در شعر متنبي. دکتری. به راهنمایی سید ابراهیم دیباجی. دانشگاه تهران. ۱۳۷۳.
۴۸. شریفی‌راد، سمانه. الأدب بين المتنبي وحافظ والقرآن. کارشناسی ارشد. به راهنمایی مهدی ممتحن. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد جیرفت. ۱۳۸۹.
۴۹. شعبانی چافجیری، هادی. اسلوب قصر در دیوان متنبي. کارشناسی ارشد. به راهنمایی خلیل پروینی. دانشگاه تربیت مدرس تهران. ۱۳۸۰.
۵۰. شعبانی میناآبادی، احمد. تأثر مضمونی خاقانی، مولوی، حافظ و صائب تبریزی از متنبي. کارشناسی ارشد. به راهنمایی مجتبی

۹. گفتنی است که نام خانوادگی صاحب اثر، در کتابنامه پایان‌نامه‌های زبان و ادبیات عربی در سراسر کشور، تالیف دکتر رضایی خواجه‌زاده درج شده است.

- عالم‌خواه. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد اردبیل. ۱۳۸۸.
۵۱. صادقی قطب‌آبادی، فروغ. وصف در دیوان متن‌بی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی سیدامیر محمود انوار. دانشگاه تهران. ۱۳۸۷.
۵۲. صاعد واقفی انوشته، مریم. بررسی مفهوم مجدد در دیوان متن‌بی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی عبدالحسین فقهی. دانشگاه تهران. ۱۳۸۰.
۵۳. عبادی، فاطمه. مضامین رمزی شاهنامه فردوسی با شعر متن‌بی (جلد ۱ و ۲). کارشناسی ارشد. به راهنمایی علیرضا منوچهریان. دانشگاه علامه طباطبایی. ۱۳۸۹.
۵۴. عبدالهی، اسفندیار. حیات در اندیشه متن‌بی و احمد شوقی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی اردشیر صدرالدینی. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد مهاباد. ۱۳۹۱.
۵۵. عبدالهی، کامران. معجز احمد وقضایاه النحویة بین المتن‌بی والمعرى مع ترجمة القسم الثانی من الجزء الأول. کارشناسی ارشد. به راهنمایی محمد هادی مرادی. دانشگاه علامه طباطبایی. ۱۳۸۹.
۵۶. عرفت‌پور، زینب. المتن‌بی فی ایران. کارشناسی ارشد. به راهنمایی محمد علی آذرشب. دانشگاه تهران. ۱۳۷۶.
۵۷. علی عسگری، اسداله. معجز احمد وقضایاه الصریفیة بین المتن‌بی والمعرى مع ترجمة النصف الأول من الجزء الثانی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی محمد هادی مرادی. دانشگاه علامه طباطبایی. ۱۳۸۹.
۵۸. علیخانی زیارتگاهی، اکرم. مقایسه نمونه‌هایی از اشعار حکمی متن‌بی و ناصر خسرو. کارشناسی ارشد. به راهنمایی سهیلا پرستگاری. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد فلاورجان. ۱۳۸۵ - ۱۳۸۶.
۵۹. فاضلی، محمد. متن‌بی و مختصری از نقد و بلاغت اشعارش. کارشناسی ارشد. به راهنمایی عبدالحمید بدیع‌الزمانی. دانشگاه تهران. ۱۳۴۷.
۶۰. فاضلی، ملیحه. الفخر فی شعر المتن‌بی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی محمد جواد اسماعیل‌غانمی. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد آبادان و خرمشهر. ۱۳۸۴.
۶۱. فتوحی خرشتمی، مجید. هجودر اشعار متن‌بی. به راهنمایی علی قهرمانی. کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تبریز. ۱۳۸۷.
۶۲. فرضی، وحید. بررسی تبلور مضامین حکمی خطبه‌های
- امیرالمؤمنین در دیوان متن‌بی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی محمد اسماعیل‌زاده. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تبریز. ۱۳۹۰.
۶۳. فرهانی عرب، مسعود. الغزل عند المتن‌بی. به راهنمایی جواد سعدون‌زاده. کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد آبادان و خرمشهر. ۱۳۸۵.
۶۴. فلاحتی، صغری. بررسی موضوعی و آماری تشبیه در دیوان متن‌بی. دکتری. به راهنمایی محمود خورسندی. ۱۳۸۲. دانشگاه تهران. ۱۳۸۵.
۶۵. فیضی، علیرضا. رثاء در اشعار متن‌بی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی سیدامیر محمود انوار. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی. ۱۳۷۳.
۶۶. فارلقی، مجتبی. تحلیل و بررسی روانی اجتماعی اشعار متن‌بی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی وحید سبزیان‌پور. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد کرمانشاه. ۱۳۸۹.
۶۷. قاسمی، عبدالرسول. تأثیر المتن‌بی من الإمام علی^۱. کارشناسی ارشد. به راهنمایی مهدی ممتحن. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد جیرفت. ۱۳۹۰.
۶۸. قاسمی حاجی‌آبادی، لیلا. قول و غزل در دیوان سعدی و متن‌بی. دکتری. به راهنمایی سیدابراهیم دیباجی. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد علوم و تحقیقات. ۱۳۸۳.
۶۹. قلی‌پور، عزیز. فخر در شعر متن‌بی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی فیروز حریرچی. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی. ۱۳۸۰.
۷۰. قنبری مرند، محمد تقی. تحقیق و بررسی مدح در دیوان ابوالطیب المتن‌بی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی رسول تقوی. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تبریز. ۱۳۸۷.
۷۱. کاظمی‌پور، زهرا. بررسی تطبیقی آزادگی و کرامت انسانی در شعر ناصر خسرو قبادیانی و متن‌بی شاعر عرب. کارشناسی ارشد. به راهنمایی عبدالحسین فرزاد. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد کرج. ۱۳۸۸.
۷۲. گندمیکال، ناهید. بررسی زندگی و شعر ابوطیب المتن‌بی در مصر. کارشناسی ارشد. به راهنمایی فیروز حریرچی. دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی. ۱۳۷۲.
۷۳. گودرزی، محمد. بررسی و تحلیل مقایسه‌ای حکمت در شعر متن‌بی و احمد شوقی. کارشناسی ارشد. به راهنمایی کبری روشنفکر. دانشگاه تربیت مدرس. ۱۳۷۸.

۱۰. عنوان پایان‌نامه درست نیست. به جای «تأثر»، از واژه «تأثیر» استفاده شده است. وانگهی هیچ یک با حرف جر «من» به کار نمی‌رود.

۷۴. محسنی، علی‌اکبر. صور خیال در شعر منتبى. دکترى. به راهنمایى فیروز حریرچی. دانشگاه تربیت مدرس. ۱۳۷۹.
۷۵. محفوظ، حسینعلی. روابط منتبى و سعدى. دکترى. استاد راهنمایى این پایان‌نامه به ثبت نرسیده است. دانشگاه تهران. ۱۳۳۴.
۷۶. محمدى، مرضیه. صور خیال در دیوان منتبى. کارشناسی ارشد. به راهنمایى علی قهرمانى. دانشگاه تربیت معلم تبریز. ۱۳۸۹.
۷۷. محمدى اسکى، محمدعلی. پژوهشى تطبیقى در آراء و اندیشه‌هاى ادبى، اعتقادى و اجتماعى ابوالطیب منتبى و ناصر خسرو. کارشناسی ارشد. به راهنمایى ولی‌الله شجاع‌پوریان. دانشگاه آزاد اسلامى - واحد آبادان و خرمشهر. ۱۳۸۴.
۷۸. مختارى، مریم. شرح و ترجمه و تحقیق جلد چهارم دیوان منتبى (قافیه ميم، ۲۲۶ بیت دوم). کارشناسی ارشد. به راهنمایى حامد صدقى. دانشگاه آزاد اسلامى - واحد گرمسار. ۱۳۸۷.
۷۹. مرادى، رحمان. تشبیه در دیوان منتبى. کارشناسی ارشد. به راهنمایى محمدعلی آذرشب. دانشگاه آزاد اسلامى - واحد تهران مرکزى. بی‌تا.
۸۰. مرادى، فرشاد. مقایسه سبکى هجویات در دو دیوان خاقانى و منتبى. به راهنمایى سیداحمد پارسا. کارشناسی ارشد. دانشگاه کردستان. ۱۳۸۵.
۸۱. معصوم‌خانى، صغرى. شکوه در گزیده‌اى از اشعار منتبى. کارشناسی ارشد. به راهنمایى سیمین ولوى. دانشگاه آزاد - واحد تهران مرکزى. ۱۳۸۶.
۸۲. مقصودى، علی‌اصغر. زندگى و آثار منتبى (ترجمه و تحقیق بخشى از جلد دوم کتاب اعیان الشیعه). کارشناسی ارشد. به راهنمایى سیدامیرمحمود انوار. دانشگاه آزاد اسلامى - واحد تهران مرکزى. ۱۳۷۱.
۸۳. ملایى، علی‌اکبر. موازنه بین منتبى و ابن‌هانى الأندلسى. کارشناسی ارشد. به راهنمایى سعید شیبانى. دانشگاه تربیت معلم تهران. ۱۳۸۳.
۸۴. منوچهریان، علیرضا. ترجمه، شرح و تحلیل جزء اول دیوان منتبى از شرح برقوفى. دکترى. به راهنمایى سیدامیرمحمود انوار. دانشگاه تهران. ۱۳۷۸.
۸۵. موسوى، هدى. تحلیلى بر موضوع فخر در شعر منتبى. کارشناسی ارشد. به راهنمایى علیرضا محکى‌پور. دانشگاه شهید چمران اهواز. ۱۳۸۹.
۸۶. مهدوى، محمدرضا. مطابقت امثال حکم منظوم منتبى با
- ضرب‌المثل‌هاى ترکی آذرى. کارشناسی ارشد. به راهنمایى شفیق برهانى. دانشگاه آزاد اسلامى - واحد مهاباد. ۱۳۹۰.
۸۷. مهدى‌خواه، محمد. المنتبى. کارشناسی ارشد. به راهنمایى عبدالحمید بدیع‌الزمانى. دانشگاه تهران. ۱۳۴۸.
۸۸. میثاقى، ناصر. معجزأحمد وقضایاه الصرفیه بین المنتبى والمعرى مع ترجمة النصف الأول من الجزء الأول. کارشناسی ارشد. به راهنمایى صادق خورشیا. دانشگاه علامه طباطبایى. ۱۳۸۹.
۸۹. میراخورلى، صغرى. شرح و ترجمه و تحقیق جلد چهارم دیوان منتبى (قافیه ميم ۲۲۶ بیت اول). کارشناسی ارشد. به راهنمایى لیلیا قاسمى حاجى‌آبادى. دانشگاه آزاد اسلامى - واحد گرمسار. ۱۳۸۷.
۹۰. نادرى، محمد. تأثیرپذیرى منتبى از امثال و حکم قرآن در اشعار خود. کارشناسی ارشد. به راهنمایى سیدمحمد امیرى محمدآبادى. دانشگاه آزاد اسلامى - واحد نجف‌آباد. ۱۳۹۱.
۹۱. ناظرى، حمیده‌السادات. حکمت منتبى بر محک حکمت حضرت علی (ع). کارشناسی ارشد. به راهنمایى سهیلا پرستگارى. دانشگاه آزاد اسلامى - واحد فلاورجان. ۱۳۸۹.
۹۲. نبهانى‌زاده، محمد. الشخصیه العربیه فى شعر المنتبى. کارشناسی ارشد. به راهنمایى حسین چوپین. دانشگاه آزاد اسلامى - واحد آبادان و خرمشهر. ۱۳۸۵.
۹۳. نصرالهی داویجانی، ناصر. بررسی اشعار منتبى و مناسبات تاریخى آنها. کارشناسی ارشد. به راهنمایى فیروز حریرچی. دانشگاه تهران. ۱۳۷۳.
۹۴. نظرى، مجتبی. المنتبى والفخر بالذات (منتبى و خودستایى او). کارشناسی ارشد. به راهنمایى بهروز افشار. دانشگاه آزاد اسلامى - واحد علوم و تحقیقات. ۱۳۸۷.
۹۵. نوروزى، علی. امثال و حکم در شعر منتبى. کارشناسی ارشد. به راهنمایى محمدعلی آذرشب. دانشگاه تهران. ۱۳۷۰.
۹۶. هوشیار، صدیقه. معجم اللغة على دیوان المنتبى. کارشناسی ارشد. به راهنمایى ابوالحسن امین مقدسى. دانشگاه آزاد اسلامى واحد قم. ۱۳۸۰.
۹۷. یوزباشى، میرتوحید. شرح و تحقیق ۶۰۰ بیت از اشعار منتبى. کارشناسی ارشد. به راهنمایى خلیل حدیدى. دانشگاه تبریز. ۱۳۷۵.

۲- ۱ کتاب

۱. ابراهیمی آتانی، امرالله؛ مقایسه اشعار حکیم منتبى و فردوسى؛ کرمانشاه: بی‌نا، ۱۳۸۳.

- تطبیق با شروح واحدی، عکبری و یازجی؛ ۲ ج، تهران: زوار، ۱۳۸۸.
۱۹. مهدوی، محمدرضا. امثال و حکم متن‌بی و ضرب‌المثل‌های زبان ترکی - آذری؛ تهران: کوله‌پشتی، ۱۳۹۱، ۲۴۲ ص.
۲۰. مهدی‌خواه، محمد؛ المتن‌بی؛ تهران: صادق، ۱۳۸۶، ۲۷۲ ص.

۳- ۱ مقاله

۱. آذرشب، محمدعلی. «المتن‌بی فی ایران». مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران. س ۳۴، ش ۱ و ۲، ۱۳۷۵. ص ۱۲۵-۱۴۰.
۲. ابن‌الرسول، سیدمحمدرضا. «مولوی و متن‌بی». فرهنگ. ش ۶۳ و ۶۴، پاییز و زمستان ۱۳۸۶. ص ۱-۶۰.
۳. اسماعیل‌زاده، یوسف. «درباره ترجمه دیوان متن‌بی». آینه پژوهش. ش ۶، بهمن و اسفند ۱۳۸۴. ص ۳۶-۳۹.
۴. انوار، امیرمحمود. «مقایسه افکار متن‌بی و سعدی». ذکر جمیل سعدی. ش ۳، ۱۳۶۴. ص ۱۹۵-۲۰۲.
۵. بهمنیار، احمد. «جشن هزار ساله متن‌بی». ارمغان. ش ۱، فروردین ۱۳۱۶. ص ۲۵-۴۰.
۶. پارسا، سیداحمد و فرشاد مرادی. «مقایسه سبک هجویات در دو دیوان خاقانی و متن‌بی». پژوهشنامه علوم انسانی. ش ۵۸، تابستان ۱۳۸۷. ص ۱-۲۲.
۷. پروینی، خلیل و تورج زینی‌وند. «فخر در شعر متن‌بی و خاقانی». فصلنامه جستارهای ادبی. ش ۱۴۵، تابستان ۱۳۸۳. ص ۱۵۵-۱۷۳.
۸. پیشگر، احد. «معانی غنایی مشترک در شعر ناصر خسرو و متن‌بی». پژوهشنامه ادب غنایی دانشگاه سیستان و بلوچستان. س ۹، ش ۱۷، پاییز و زمستان ۱۳۹۰. ص ۳۳-۵۲.
۹. تاج‌بخش، اسماعیل. «دو سوگنامه ناب از متن‌بی». پژوهشی ادبی. ش ۴، زمستان ۱۳۸۴. ص ۱۲۳-۱۳۳.
۱۰. ترکاشوند، فائزه. «ترجمه و تحلیل دیوان متن‌بی». کتاب ماه ادبیات. ش ۱۴۱، تیر ۱۳۸۸. ص ۹۳.
۱۱. دستگردی، وحید. «جشن هزار ساله متن‌بی: شخصیت متن‌بی». ارمغان. ش ۱۷۷، خرداد ۱۳۱۵. ص ۱۶۵-۱۷۲.
۱۲. دستگردی، وحید. «جشن هزار ساله متن‌بی: شخصیت متن‌بی». (۲). ارمغان. ش ۱۷۶، اردیبهشت ۱۳۱۵. ص ۱۰۸-۱۱۵.
۱۳. دستگردی، وحید. «جشن هزار ساله متن‌بی: شخصیت متن‌بی». (۳). ارمغان. ش ۱۷۸، تیر ۱۳۱۵. ص ۲۴۵-۲۵۳.
۱۴. دستگردی، وحید. «جشن هزار ساله متن‌بی: شخصیت متن‌بی». (۵). ارمغان. ش ۱۸۰، شهریور ۱۳۱۵. ص ۴۰۱-۴۱۴.

۲. ابن‌عباد، صاحب بن اسماعیل؛ الأمثال السائرة؛ ترجمه فیروز حریری؛ تهران: سحر، ۱۳۵۶، ۱۲۶ ص.
۳. امام‌زاده، احمد؛ متون نظم عربی: معلقات، قصایدی از متن‌بی؛ تهران: کلک سیمین، ۱۳۸۹، ۲۰۸ ص.
۴. امامی نصیرمحلّه، اسماعیل؛ مدح در اشعار متن‌بی و ترجمه و شرح گزیده‌ای از مدایح او؛ تهران: بی‌نا، ۱۳۸۰.
۵. انوار، امیرمحمود. سیر شعر و ادب از دوران قبل از اسلام عرب تا پایان دوره عباسی و مقایسه افکار سعدی و متن‌بی و داوری میان دو شاعر نامی پارسی و تازی؛ تهران: انوار دانش، ۱۳۸۰، ۸۸ ص.
۶. ایمانی، علی؛ بررسی شخصیت سیف‌الدوله در اشعار متن‌بی و مقایسه آن با شخصیت رستم در اشعار فردوسی؛ کرمانشاه: بی‌نا، ۱۳۸۵.
۷. حسینی، عبدالزهر؛ مائه شاهد و شاهد من معانی کلام الإمام علی (علیه السلام) فی شعر المتن‌بی؛ تهران: مؤسسه نهج البلاغه، ۱۹۸۴ ق.
۸. راثنی، محسن؛ بانث سعاد از کعب بن زهیرایی سلمی: به انضمام قصایدی چند از ابوالعلاء معری و متن‌بی با شرح لغات و مفردات و ترکیب و ترجمه ابیات؛ تهران: آوام، ۱۳۸۴، ۱۴۴ ص.
۹. رضایی هفتادری، غلام‌عباس و نیری‌زاده، محمدحسن؛ شرح گزیده دیوان متن‌بی؛ تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۳، ۴۳۷ ص، چ ۲، ۱۳۸۶، ۴۳۷ ص.
۱۰. شجاع‌پوریان، ولی‌الله؛ اخلاق و حکمت عملی در شعر متن‌بی؛ اهواز: دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۷۶، ۳۰۷ ص.
۱۱. عسکری، صادق؛ الحکمة بین المتن‌بی و سعدی: دراسة مقارنه؛ سمنان، ان-تشارات دانشگاه سمنان، ۱۳۸۷.
۱۲. فاضلی، محمد؛ التعریف بالمتن‌بی من خلال أشعاره؛ مشهد: انتشارات دانشگاه فردوسی، ۱۳۷۲. ۱۳۹ ص.
۱۳. قاسمی حاجی‌آبادی، لیلا؛ بررسی قول و غزل در دیوان سعدی و متن‌بی؛ یاسوج: دانشگاه آزاد اسلامی - واحد یاسوج، ۱۳۹۰، ۴۷۱ ص.
۱۴. متن‌بی، احمد بن حسین؛ چکامه‌های متن‌بی: دیوان چند زبانه؛ ترجمه موسی اسوار. تهران: هرمس، ۱۳۸۴، ۲۹۲ ص.
۱۵. محفوظ، حسینعلی؛ المتن‌بی و سعدی؛ تهران: ۱۳۷۷ ق.
۱۶. _____ . متن‌بی و سعدی و مآخذ مضامین سعدی در ادبیات عربی؛ چ ۲: تهران: روزنه، ۱۳۷۷، ۳۳۲ ص.
۱۷. منوچهریان، علیرضا؛ ترجمه و تحلیل دیوان متن‌بی از شرح برفوقی: تطبیق با شروح واحدی، عکبری و یازجی؛ همدان: نور علم، ۱۳۸۲.
۱۸. _____؛ ترجمه و تحلیل دیوان متن‌بی از شرح برفوقی:

۲۷. سبزیان پور، وحید و محمدرضا سوری. «مقایسه مضامین تغزلی مشترک بین منتبئی و حافظ». فصلنامه علمی پژوهشی کاوش نامه. س ۹، ش ۱۷، پاییز و زمستان ۱۳۸۷. ص ۹۳ - ۱۴۰.
۲۸. سبزیان پور، وحید. «جستاری در کشف ریشه‌های ایرانی مفاهیم مشترک حکمی منتبئی». فرهنگ. ش ۵۵، پاییز ۱۳۸۴. ص ۸۳ - ۱۰۶.
۲۹. شجاع‌پوریان، ولی‌الله. «مضامین قرآنی در حکم و امثال منتبئی». زبان و علوم قرآن. ش ۱ و ۲. بهار و تابستان ۱۳۷۹. ص ۵۷ - ۶۵.
۳۰. شعبانی میناآباد، احمد. «تأثر مضمونی حافظ از منتبئی». فصلنامه مطالعات ادبیات تطبیقی دانشگاه آزاد واحد جیرفت. س ۴، ش ۱۶، زمستان ۱۳۸۹. ص ۱۱۹ - ۱۳۳.
۳۱. صادقی، غلام‌علی. «نقد تطبیقی دو قصیده از فرخی سیستانی و منتبئی». فصلنامه تخصصی زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد اسلامی مشهد. ش ۳۳. بهار ۱۳۹۱. ص ۲۶۱ - ۲۷۷.
۳۲. طاهری‌نیا، علی‌باقر، مریم عابدی و مریم رحمتی ترکاشوند. «بررسی پدیده ناریسیم (خودستایی) در شعر حافظ و منتبئی». نشریه ادبیات تطبیقی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه باهنر کرمان. س ۵، ش ۳، زمستان ۱۳۸۹. ص ۲۲۵ - ۲۵۱.
۳۳. طهماسبی، عدنان و محمود حیدری. «النزعه القومیه فی شعر المنتبئی». آفاق الحضاره الإسلامیه. ش ۲۱، ربیع الأول ۱۴۲۹. ص ۳۳۱ - ۳۵۲.
۳۴. علی‌محمدی، علی. «بررسی تطبیقی مضامین حکیمانه در آثار منتبئی و سعدی». کتاب ماه ادبیات. ش ۱۴۱، تیر ۱۳۸۸. ص ۸۳ - ۸۷.
۳۵. فاضلی، محمد. «تجزیه و تحلیل و نقد و بررسی یکی از مدیحه‌های منتبئی». مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران. ش ۳ و ۴، ۱۳۶۸. ص ۱۳۰ - ۱۴۳.
۳۶. _____ . «شعر منتبئی در خدمت رسالت فکری او». ادبیات مشهد. ۱۳۷۵. ص ۵ - ۱۸.
۳۷. _____ . «مع المنتبئی فی تحلیل قصیده رئائیه و نقدها». العلوم الإنسانیه. ش ۱. پاییز و زمستان ۱۳۶۸. ص ۱۰۹ - ۱۱۴.
۳۸. فرزاد، عبدالحسین. «نقد و بررسی اندیشه خردگرایی و آزاداندیشی در شعر منتبئی شاعر عرب و ناصر خسرو قبادیانی». پژوهشنامه علوم انسانی. ش ۴۵ و ۴۶، بهار و تابستان ۱۳۸۴. ص ۱۷۵ - ۱۸۸.
۳۹. فیروزیان، مهدی. «بررسی تطبیقی سه ترجمه از سروده‌های منتبئی». کتاب ماه ادبیات. ش ۱۵۵. شهریور ۱۳۸۹. ص ۸۹. ص ۸۹ - ۹۹.

۱۵. دستگردی، وحید. «جشن هزار ساله منتبئی: شخصیت منتبئی». (۶). ارمغان. ش ۱۸۱، مهر ۱۳۱۵. ص ۴۸۱ - ۴۹۵.
۱۶. جمالی بهنام، علی‌محمد. «مبالغه و اغراق در مدایح منتبئی». دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران. تابستان و پاییز ۱۳۸۰. ص ۳۳۳ - ۳۵۴.
۱۷. حبیب‌اللهی، ابوالقاسم. «منتبئی در شیراز». نشریه زبان و ادبیات دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد. ش ۱، بهار ۱۳۴۴. ص ۷۷ - ۸۸.
۱۸. _____ . «منتبئی شاعر معروف عرب در شیراز». چهارمین کنگره تحقیقات ایرانی. ش ۱۰، ۱۳۵۳. ص ۹۷ - ۱۰۶.
۱۹. حریریچی، فیروز، و علی‌اکبر محسنی. «صور خیال در شعر منتبئی». مدرس علوم انسانی. س ۵، ش ۳، (پیاپی ۲۰)، پاییز ۱۳۸۰. ص ۱۱ - ۲۶.
۲۰. حریریچی، فیروز. «ترجمه کتاب الأمثال السائره من شعر المنتبئی تألیف صاحب بن عباد». دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران. ش ۹۷ و ۹۸، بهار و تابستان ۱۳۵۶. ص ۳۶۵ - ۳۸۵.
۲۱. رضایی هفتادری، غلامعباس. «رثا در شعر منتبئی». مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران. بهار و تابستان ۱۳۸۱. ص ۱۰۷ - ۱۲۷.
۲۲. _____ . «شرح و تحلیل قصیده عتابیه منتبئی». مجله دانشکده ادبیات دانشگاه تهران. ش ۱۴۵ و ۱۴۶، اسفند ۱۳۷۶. ص ۱۸۴ - ۱۹۴.
۲۳. رضوانی، محمد مهدی. «مقایسه میان منتبئی مشرق و منتبئی مغرب (ابوطیب احمد بن الحسین و ابن هانی اندلسی)». مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران. بهار و تابستان ۱۳۸۱. ص ۳۱۷ - ۳۳۹.
۲۴. زرکوب، منصوره. «المدح فی شعر المنتبئی و میزانه». فصلنامه علمی پژوهشی علوم انسانی دانشگاه الزهراء. س ۱۴. ش ۵۲، زمستان ۱۳۸۳. ص ۷۸ - ۱۰۹.
۲۵. زمانی، مسلم. «منتبئی در دربار سیف‌الدوله». فصلنامه جستارهای ادبی. ش ۱۴۷، زمستان ۱۳۸۳. ص ۱۳۵ - ۱۴۶.
۲۶. ساکی، محمدرضا و محمد گودرزی. «تحلیل و بررسی تطبیقی زندگی و مرگ از دیدگاه رودکی و منتبئی». فصلنامه مطالعات ادبیات تطبیقی دانشگاه آزاد اسلامی واحد جیرفت. ش ۱۰، مرداد ۱۳۸۸. ص ۱۳۵ - ۱۵۶.
۱۱. محل و سال نشر این مقاله در «فهرست مقالات ایرج افشار»، ارمغان نوید اصفهان و در سال ۱۳۶۳ و با شماره صفحات ۱۱۱ - ۱۳۵ ثبت شده است.

۵۳. ممتحن، مهدی و سمانه شریفی‌راد. «مدح در اشعار متن‌بی و حافظ». فصلنامه مطالعات ادبیات تطبیقی دانشگاه آزاد واحد جیرفت. س ۵، ش ۲۰، ۱۳۹۰. ص ۱۳۷ - ۱۴۹.

۵۴. منوچهریان، علیرضا. «بحر آتشین شعر متن‌بی». زبان و ادب. س ۹، ش ۲۹، پاییز ۱۳۸۵. ص ۹۶ - ۱۰۹.

۵۵. _____ . «شرح قصیده‌ای از متن‌بی (از شرح برقوقی)». مجله دانشکده ادبیات دانشگاه تهران. بهار و تابستان ۱۳۸۱. ص ۸۷ - ۱۰۵.

۵۶. نائینی، میرزا رضا. «شرح حال متن‌بی». ارمغان. ش ۴۴، آبان ۱۳۰۲. ص ۳۴۶ - ۳۶۶.

۵۷. _____ . «بقیه از شماره قبل». ارمغان. ش ۴۵ و ۴۶، آذر و دی ۱۳۰۲. ص ۴۳۱ - ۴۵۳.

۵۸. _____ . «بقیه از شماره قبل». ارمغان. ش ۴۷ و ۴۸، بهمن و اسفند ۱۳۰۲. ص ۵۷۰ - ۵۸۴.

۵۹. هنر، علی محمد. «نقد و معرفی کتاب: تمثیل به شعر متن‌بی». آینه پژوهش. ش ۱۰۴، خرداد و تیر ۱۳۸۶. ص ۲۵ - ۴۲.

۲. فهرست موضوعی پژوهش‌ها و تألیفات^{۱۴}

گفتنی است که در پژوهش حاضر، فهرست موضوعی به ترتیب الفبایی پژوهش‌ها و تألیفات تنظیم و در پی هر پژوهش، نام نویسنده یا نویسندگان و قالب پژوهش و سال نشر آن درج شده است.

متن‌بی و ابن‌هانی:

موازنه بین متن‌بی و ابن‌هانی الأندلسی. علی اکبر ملایی. (پایان‌نامه). ۱۳۸۳.

فن الفخر وتجلیاته بین المتن‌بی وابن‌هانی. محمد رسولی. (پایان‌نامه). ۱۳۸۹.

مقایسه میان متن‌بی مشرق و متن‌بی مغرب (ابوالطیب احمد بن الحسین و ابن‌هانی اندلسی). محمد مهدی رضوانی. (پایان‌نامه). ۱۳۷۹.

_____ . (مقاله). ۱۳۸۱.

متن‌بی غرب و شرق. علی‌رضا محمدرضایی. (مقاله). ۱۳۷۹.

موازنه مدح و هجا در اشعار ابن‌هانی و متن‌بی. هما پوریا. (پایان‌نامه). ۱۳۸۸.

متن‌بی و ابوالعتاهیه

شعراء الحبسیات فی الأدب العربی: أبوالعتاهیه، أبونواس، المتن‌بی وأبوفراس الحمدانی. انسیه امام‌جمعه. (پایان‌نامه). ۱۳۸۶.

۱۴. گفتنی است که در فهرست موضوعی پژوهش‌ها و تألیفات، گاه یک پژوهش را در ذیل چند موضوع گنجانده‌ایم.

۴۰. قادری، فاطمه. «وصف المعارک الحربیه فی شعر المتن‌بی». کاوش‌نامه. س ۳، ش ۴، ۱۳۸۱. ص ۱۲۹ - ۱۴۵.

۴۱. کردآبادی، سندس. «جمالیة التکرار لدی المتن‌بی». مجله‌الجمعیه ایرانیه للغه العربیه و آدابها. ش ۱۶، پاییز ۱۳۸۹. ص ۳۳ - ۵۰.

۴۲. قویم‌الدوله. «متن‌بی در دربار سیف‌الدوله و عضد‌الدوله». ارمغان. ش ۴، تیر ۱۳۳۶. ص ۱۶۰ - ۱۶۳.

۴۳. کرمی، محمدحسین و سیدفضل‌الله میرقادری و رویین‌تن فرهمند. «همگونی و ناهمگونی فخریه فضایل اخلاقی در دیوان ابی‌الطیب المتن‌بی و افضل‌الدین خاقانی». نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر کرمان. ش ۲۴، ش پیاپی ۲۱، زمستان ۱۳۸۷. ص ۱۴۶ - ۱۷۵.

۴۴. گودرزی، محمد. «حیات در اندیشه متن‌بی و احمد شوقی». ماهنامه کیهان فرهنگی. ش ۲۳۰، آذر ۱۳۸۴. ص ۴ - ۴۷.

۴۵. _____ . «متن‌بی از زبان متن‌بی». کیهان فرهنگی. ش ۲۰۵، آبان ۱۳۸۲. ص ۶۲ - ۶۵.

۴۶. محقق، مهدی. «تأثر سعدی از متن‌بی». ذکر جمیل سعدی. ش ۳، ۱۳۶۴. ص ۱۷۵ - ۱۸۴.

۴۷. _____ . «متن‌بی و سعدی». راهنمای کتاب. س ۲، ش ۲ و ۳، شهریور ۱۳۳۸. ص ۲۳۸ - ۳۲۳.

۴۸. محمدرضایی، علی‌رضا. «متن‌بی غرب و شرق». مجتمع آموزش عالی قم. ش ۷ و ۸، پاییز و زمستان ۱۳۷۹. ص ۲۱۳ - ۲۳۰.

۴۹. محمدی، علی. «سیر تحول اغراق و نمونه‌هایی از شعر متن‌بی». مجله‌الجمعیه العلمیه ایرانیه للغه العربیه و آدابها. ش ۴، ۱۳۸۴. ص ۱۳۵ - ۱۵۳.

۵۰. مسبوق، سیدمهدی، مرتضی قائمی و پروین فرخی‌راد. «بررسی پویایی و حیات صور خیال در شعر متن‌بی (با تکیه بر تصاویر شنیداری)». فصلنامه لسان مبین. س ۲، ش ۴، تابستان ۱۳۹۰. ص ۲۱۵ - ۲۲۸.

۵۱. مسرور، حسین. «صاحب ابن‌عباد و متن‌بی شاعر». وحید. ش ۲۷، اسفند ۱۳۴۴. ص ۱۸۱ - ۱۸۳.

۵۲. مصطفوی‌نیا، سیدمحمدرضی، و معصومه سپهرنوش. «تأثیر و تأثر در موضوع دنیا بین صائب و متن‌بی». دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر کرمان. س ۲، ش ۴، تابستان ۱۳۹۰. ص ۱۸۵ - ۲۰۵.

۱۲. چنین است نام نویسنده مقاله در مجله ارمغان؛ ولی در «فهرست مقالات ایرج افشار» علی قویم ثبت شده است.

۱۳. محل و سال نشر این مقاله در «فهرست مقالات ایرج افشار»، بیست مقاله (دومین) تهران و به سال ۱۳۶۴ و شماره صفحات ۹۰ - ۱۱۰ ثبت شده است.

منتبى و ابوالعلا معرى

معجز احمد وقضایاه الصرفیه بین المنتبى والمعرى مع ترجمه النصف الأول من الجزء الثانى. اسداله على عسگرى. (پایان نامه). ۱۳۸۹.

معجز احمد وقضایاه الصرفیه بین المنتبى والمعرى مع ترجمه النصف الأول من الجزء الأول. ناصر میثاقى. (پایان نامه). ۱۳۸۹^{۱۵}.

معجز احمد وقضایاه النحویه بین المنتبى والمعرى مع ترجمه القسم الثانى من الجزء الأول. کامران عبدالهى. (پایان نامه). ۱۳۹۱.

منتبى و ابوتما

قصاصد المدح بین المنتبى وأبى تمام وخصائصها. نصرت خانگاه. (پایان نامه). ۱۳۸۸.

منتبى و ابوفراس حمدانى

شعراء الحبسیات فى الأدب العربى: أبوالعتاهیه، أبونواس، المنتبى وأبوفراس الحمدانى. انسیه امام جمعه. (پایان نامه). ۱۳۸۶.

الفخر عند أبى فراس الحمدانى والمنتبى. اسما دادگستر. (پایان نامه). بی تا.

منتبى و ابونواس

شعراء الحبسیات فى الأدب العربى: أبوالعتاهیه، أبونواس، المنتبى وأبوفراس الحمدانى. انسیه امام جمعه. (پایان نامه). ۱۳۸۶.

منتبى و احمد شوقى

بررسى و تحلیل مقایسه‌ای حکمت در شعر منتبى و احمد شوقى. محمد گودرزى. (پایان نامه). ۱۳۷۸.

حیات در اندیشه منتبى و احمد شوقى. محمد گودرزى. (مقاله). ۱۳۸۴.

حیات در اندیشه منتبى و احمد شوقى. اسفندیار عبدالهى. (پایان نامه). ۱۳۹۱.

منتبى و اغراق

سیر تحول اغراق و نمونه‌هایی از شعر منتبى. على محمدى. (مقاله). ۱۳۸۴.

مبالغه و اغراق در مباحث منتبى. على محمد جمالى بهنام. (مقاله). ۱۳۸۰.

منتبى و امام على

بررسى تبلور مضامین حکمى خطبه‌های امیرالمومنین در دیوان منتبى. وحید فرضى. (پایان نامه). ۱۳۹۰.

تأثیر اشعار حکمى و کلمات قصار امام على (ع) در اشعار منتبى. اصغر آینه چى. (پایان نامه). ۱۳۷۶.

تأثیر المنتبى من الإمام على. عبدالرسول قاسمى. (پایان نامه). ۱۳۹۰.

حکمت منتبى بر محک حکمت حضرت على (ع). حمیده السادات ناظرى. (پایان نامه). ۱۳۸۹.

مائه شاهد شاهد من معانى كلام الإمام على عليه السلام فى شعر المنتبى؛ عبدالزهرا حسینی؛ (کتاب) ۱۹۸۴.

منتبى و اندیشه‌های وی

شعر منتبى در خدمت رسالت فکرى او. محمد فاضلى. (مقاله). ۱۳۷۵.

منتبى و اندیشه‌های اجتماعى

تحلیل و بررسى روانى اجتماعى اشعار منتبى. مجتبى قارلقى. (پایان نامه). ۱۳۸۹.

دراسه مضامین المنتبى الاجتماعیه. محمد اسماعیل زاده. (پایان نامه). ۱۳۷۸.

منتبى و ايران

منتبى در شیراز. (مقاله). ۱۳۴۴.

المنتبى فى ايران. محمد على آذرشب. (مقاله). ۱۳۷۵.

منتبى شاعر معروف عرب در شیراز. ابوالقاسم حبیب الهى. (مقاله). ۱۳۵۳.

المنتبى فى ايران. زینه عرفت پور. (پایان نامه). ۱۳۷۶.

منتبى و بشار

الأمثال والحکم بین بشار والمنتبى. عبدالعزيز اربابى. (پایان نامه). ۱۳۸۹.

منتبى و تکرار

جمالیه التکرار لدى المنتبى. سندس کردآبادى. (مقاله). ۱۳۸۹.

منتبى و جنگ (= وصف آوردگاه)

وصف المعارك الحربیه فى شعر المنتبى. فاطمه قادری. (مقاله). ۱۳۸۱.

منتبى و حافظ

الأدب بین المنتبى وحافظ القرآن. سمانه شریفى راد. (پایان نامه). ۱۳۸۹.

بررسى پدیده نارسیسم (خودستایى) در شعر حافظ و منتبى. على باقر طاهرى نیا، مریم عابدی و مریم رحمتى ترکاشوند. (مقاله). ۱۳۸۹.

۱۵. گفتنى است مجموعه پایان‌نامه‌هایی که در ذیل منتبى و ابوالعلا معرى آمده است، از جمله پژوهش‌های زنجیره‌ای (= سلسله‌ای) است.

متن‌بی و حماسه

حماسه در شعر متن‌بی. معصومه تقوایی. (پایان نامه). ۱۳۸۳.

الشعر الملحمی عند المتن‌بی. عبدالله حسینی. (پایان نامه). ۱۳۷۷.

متن‌بی و خاقانی

فخر در شعر متن‌بی و خاقانی. خلیل پروینی و تورج زینی‌وند. (مقاله). ۱۳۸۳.

تأثر مضمونی خاقانی، مولوی، حافظ و صائب تبریزی از متن‌بی. احمد شعبانی میناآبادی. (پایان نامه). ۱۳۸۸.

زهدیات در دیوان متن‌بی و خاقانی. سکینه بهرامی زمانی. (پایان نامه). ۱۳۹۱.

مقایسه بین متن‌بی و خاقانی در شعر فخر. تورج زینی‌وند. (پایان نامه). ۱۳۸۱.

مقایسه سبک هجویات در دو دیوان خاقانی و متن‌بی. سیداحمد پارسا و فرشاد مرادی. (مقاله). ۱۳۸۷.

مقایسه سبکی هجویات در دو دیوان خاقانی و متن‌بی. فرشاد مرادی. (پایان نامه). بی تا.

مقایسه فخر در شعر متن‌بی و خاقانی. مرضیه خواجه‌پور. (پایان نامه). ۱۳۸۶.

همگونی و ناهمگونی فخر به فضایل اخلاقی در دیوان ابی الطیب المتن‌بی و افضل‌الدین خاقانی. محمدحسین کرمی، سیدفضل‌الله میرقادر و رویین تن فرهمند. (مقاله). ۱۳۸۷.

متن‌بی و خودشیفتگی

بررسی پدیده نرجسیه (خودشیفتگی) در دیوان متن‌بی. زینب رحیم‌زاده دیالی. (پایان نامه). ۱۳۸۸.

المتن‌بی والفتخر بالذات (متن‌بی و خودستایی او). مجتبی نظری. (پایان نامه). ۱۳۸۷.

متن‌بی و رثا

دو سوگنامه ناب از متن‌بی. اسماعیل تاج‌بخش. (مقاله). ۱۳۸۴.

رثا در شعر متن‌بی. غلامعباس رضایی هفتادری. (مقاله). ۱۳۸۱.

رثاء در اشعار متن‌بی. علیرضا فیضی. (پایان نامه). ۱۳۷۳.

مع المتن‌بی فی تحلیل قصیده رثائیة ونقدھا. محمدفاضلی. (مقاله). ۱۳۶۸.

متن‌بی و سعدی

بررسی تطبیقی مضامین حکیمانه در آثار متن‌بی و سعدی. علی محمدی. (مقاله). ۱۳۸۸.

تأثر مضمونی حافظ از متن‌بی. احمد شعبانی میناآبادی. (مقاله). ۱۳۸۹.

تأثر مضمونی خاقانی، مولوی، حافظ و صائب تبریزی از متن‌بی. احمد شعبانی میناآبادی. (پایان نامه). ۱۳۸۸.

مدح در اشعار متن‌بی و حافظ. مهدی ممتحن، و سمانه شریفی‌راد. (مقاله). ۱۳۹۰.

مقایسه اشعار غزلی متن‌بی با غزلیات حافظ. محمدرضا سوری. (پایان نامه). ۱۳۸۴.

مقایسه مضامین تغزلی مشترک بین متن‌بی و حافظ. وحید سبزیان‌پور و محمدرضا سوری. (مقاله). ۱۳۸۷.

متن‌بی و حبسیه سرایی (= زندان‌نامه)

شعراء الحبسیات فی الأدب العربی: أبوالعتاهیه، أبونواس، المتن‌بی وأبوفراس الحمدانی. انسیه امام‌جمعه. (پایان نامه). ۱۳۸۶.

متن‌بی و حکمت و مثل

اخلاق و حکمت عملی در شعر متن‌بی؛ ولی‌الله شجاع‌پوریان؛ (کتاب)، ۱۳۷۶.

الأمثال السائرة؛ صاحب بن اسماعیل ابن‌عباد؛ ترجمه فیروز حریرچی. (کتاب)، ۱۳۵۶.

امثال و حکم در شعر متن‌بی. علی نوروزی. (پایان نامه). ۱۳۷۰.

امثال و حکم متن‌بی و ضرب‌المثل‌های زبان ترکی - آذری؛ محمدرضا مهدوی؛ (کتاب)، ۱۳۹۱.

بررسی اخلاق و حکمت عملی در شعر متن‌بی. ولی‌الله شجاع‌پوریان. (پایان نامه). ۱۳۷۳.

بررسی حکمت در دیوان متن‌بی. مرتضی آذرشب. (پایان نامه). ۱۳۸۷.

تأثیرپذیری متن‌بی از امثال و حکم قرآن در اشعار خود. محمد نادری. (پایان نامه). ۱۳۹۱.

ترجمه کتاب الأمثال السائرة من شعر المتن‌بی تألیف صاحب بن‌عباد. فیروز حریرچی. (مقاله). ۱۳۵۶.

جستاری در کشف ریشه‌های ایرانی مفاهیم مشترک حکمی متن‌بی. وحید سبزیان‌پور. (مقاله). ۱۳۸۴.

الحکمه والمثل عند المتن‌بی. رضا حجرگشت. (پایان نامه). ۱۳۷۷.

مضامین قرآنی در حکم و امثال متن‌بی. ولی‌الله شجاع‌پوریان. (مقاله). ۱۳۷۹.

مطابقت امثال حکم منظوم متن‌بی با ضرب‌المثل‌های ترکی آذری. محمدرضا مهدوی. (پایان نامه). ۱۳۹۰.

تأثر سعدى از منتبى. مهدى محقق. (مقاله). ۱۳۶۴.

الحکمه بين المتنبي وسعدى: دراسة مقارنة؛ صادق عسکرى؛ (کتاب)، ۱۳۸۷.

روابط متنبي وسعدى. حسينعلى محفوظ. (پايان نامه). ۱۳۳۴.

قول و غزل در ديوان سعدى و متنبي. ليلا قاسمى حاجى آبادى. (پايان نامه). ۱۳۸۳.

قول و غزل در ديوان سعدى و متنبي. ليلا قاسمى حاجى آبادى. (کتاب)، ۱۳۹۰.

متنبي و تأثير او بر شعر سعدى. محمد چاروساى. (پايان نامه). ۱۳۷۹.

متنبي وسعدى و مآخذ مضامين سعدى در ادبيات عربى؛ حسينعلى محفوظ؛ (کتاب)، ۱۳۷۷.

متنبي وسعدى. مهدى محقق. (مقاله). ۱۳۳۸.

المتنبي وسعدى؛ حسينعلى محفوظ؛ (کتاب)، ۱۳۷۷ ق.

مردم‌گرایی و مردم‌گریزی در اشعار متنبي وسعدى. سيد جلال الدين سيادتى. (پايان نامه). ۱۳۸۵ - ۱۳۸۶.

مقايسه افکار متنبي وسعدى. امير محمود انوار. (مقاله). ۱۳۶۴.

مقايسه تشبيه ضمنى در كلييات سعدى و ديوان متنبي. محمد توفيقى. (پايان نامه). ۱۳۸۱.

مقايسه شخصيت زن در اشعار سعدى و متنبي. كبرى سليمى تركانى. (پايان نامه). ۱۳۹۰.

مقايسه ضرب المثل‌ها و حكمت‌هاى پندآمیز در قصايد ابوالطيب متنبي و گلستان و بوستان سعدى شيرازى. على سرگلزارى جوان. (پايان نامه). ۱۳۹۰.

متنبي و سيف الدوله

بررسى شخصيت سيف الدوله در اشعار متنبي و مقايسه‌ى آن با شخصيت رستم در اشعار فردوسى. على ايمانى. (پايان نامه). ۱۳۸۵.

بررسى شخصيت سيف الدوله در اشعار متنبي و مقايسه‌ى آن با شخصيت رستم در اشعار فردوسى. على ايمانى. (کتاب)، ۱۳۸۵.

متنبي در دربار سيف الدوله. مسلم زمانى. (مقاله). ۱۳۸۳.

متنبي در دربار سيف الدوله و عضد الدوله. قويم الدوله. (مقاله). ۱۳۳۶.

متنبي، شخصيت و زندگى نامه‌ى وى

بررسى زندگى و شعر ابوطيب المتنبي در مصر. ناهيدگندميكال. (پايان نامه). ۱۳۷۲.

التعريف بالمتنبي من خلال أشعاره؛ (کتاب)، ۱۳۷۲.

جشن هزار ساله متنبي: شخصيت متنبي. وحيد دستگردي. (مقاله). ۱۳۱۵.

جشن هزار ساله متنبي: شخصيت متنبي. (۲) وحيد دستگردي. (مقاله). ۱۳۱۵.

جشن هزار ساله متنبي: شخصيت متنبي. (۳) وحيد دستگردي. (مقاله). ۱۳۱۵.

جشن هزار ساله متنبي: شخصيت متنبي. (۵) وحيد دستگردي. (مقاله). ۱۳۱۵.

جشن هزار ساله متنبي: شخصيت متنبي. (۶) وحيد دستگردي. (مقاله). ۱۳۱۵،^{۱۶}

جشن هزار ساله متنبي. احمد بهمنيار. (مقاله). ۱۳۱۶.

زندگى و آثار متنبي (ترجمه و تحقيق بخشى از جلد دوم کتاب اعيان الشيعه). على اصغر مقصودى. (پايان نامه). ۱۳۷۱.

شرح حال متنبي. ميرزا رضا نائينى. (مقاله). ۱۳۰۲.

شرح حال متنبي. ميرزا رضا نائينى. (بقيه از شماره‌ى قبل). (مقاله). ۱۳۰۲.

شرح حال متنبي. ميرزا رضا نائينى. (بقيه از شماره‌ى قبل). (مقاله). ۱۳۰۲،^{۱۷}

المتنبي حياته وشعره. محمد امين جراحى. (پايان نامه). ۱۳۷۱.

متنبي و مختصرى از نقد و بلاغت اشعارش. محمد فاضلى. (پايان نامه). ۱۳۴۷.

متنبي از زبان متنبي. محمد گودرزى. (مقاله). ۱۳۸۲.

المتنبي. محمد مهدى خواه. (پايان نامه). ۱۳۴۸.

المتنبي. محمد مهدى خواه. (کتاب)، ۱۳۸۶.

متنبي و شرح چكامه‌ها و ديوان وى

بانث سعاد از كعب بن زهيرابى سلمى: به انضمام قسايدى چند از ابوالعلاء معرى و متنبي با شرح لغات و مفردات و تركيب و ترجمه ابیات؛ محسن راثى؛ (کتاب)، ۱۳۸۴.

بحر آتشين شعر متنبي. عليرضا منوچهریان. (مقاله). ۱۳۸۵.

بررسى اشعار متنبي و مناسبات تاريخى آنها. ناصر نصراله‌ى داويجاني. (پايان نامه). ۱۳۷۳.

۱۶. بايسته است بيان اين نکته كه مجموعه مقالات جشن هزار ساله متنبي از جمله مقالات زنجيره‌اى (= سلسله‌اى) است كه دريك مجله و در چندين ماه به چاپ رسيده است.
۱۷. كه مجموعه مقالات شرح حال متنبي از جمله مقالات زنجيره‌اى (= سلسله‌اى) است كه توسط يك نويسنده و در شمارگان متفاوت يك مجله به چاپ رسيده است.

متنبی و شکوه (= مجلد)
بررسی مفهوم مجد در دیوان متنبی. مریم صاعد واقفی انوشته.
(پایان نامه). ۱۳۸۰.

متنبی و شکوی
شکوی در گزیده‌ای از اشعار متنبی. صغری معصوم‌خانی. (پایان نامه).
۱۳۸۶.

متنبی و صاحب بن عباد
صاحب ابن عباد و متنبی شاعر. حسین مسرور. (مقاله). ۱۳۴۴.

متنبی و صائب
تأثر مضمونی خاقانی، مولوی، حافظ و صائب تبریزی از متنبی. احمد
شعبانی میناآبادی. (پایان نامه). ۱۳۸۸.

تأثیر و تأثر در موضوع دنیا بین صائب و متنبی. سید محمدرضی
مصطفوی نیا، و معصومه سپهرنوش. (مقاله). ۱۳۹۰.

متنبی و صرف و نحو
استخراج و شرح آراء کوفیان از دیوان متنبی در شرح تبیان از علامه
عکبری. صمد دانشور. (پایان نامه). ۱۳۸۴.

ضرورت‌های شعری و بررسی آن در دیوان متنبی. حسین بختیار
نصرآبادی. (پایان نامه). ۱۳۸۴.

متنبی و علوم بلاغت
استعاره در دیوان متنبی. چیمین جعفری. (پایان نامه). ۱۳۹۰.
اسلوب قصر در دیوان متنبی. هادی شعبانی چافجیری. (پایان نامه).
۱۳۸۰.

اسلوب کنایه در دیوان متنبی. معصومه سعادت‌مند. (پایان نامه).
۱۳۷۸.

بررسی آرایه‌های ادبی در دیوان متنبی. خلیل حزبه. (پایان نامه). بی‌تا.
بررسی پویایی و حیات صور خیال در شعر متنبی (با تکیه بر تصاویر
شنیداری). سید مهدی مسبوق، مرتضی قائمی و پروین فرخی‌راد.
(مقاله). ۱۳۹۰.

بررسی موضوعی و آماری تشبیه در دیوان متنبی. صغری فلاحتی.
(پایان نامه). ۱۳۸۵.

ترجمه و نقد و تحلیل بلاغی بیست قصیده از دیوان متنبی.
صلاح‌الدین حمیدی عنبران. (پایان نامه). بی‌تا.

تشبیه در دیوان متنبی. رحمان مرادی. (پایان نامه). بی‌تا.

تشبیه در شعر متنبی. سید عباس حسینی. (پایان نامه). ۱۳۸۸.

بررسی تطبیقی سه ترجمه از سروده‌های متنبی. مهدی فیروزیان.
(مقاله). ۱۳۸۹.

تجزیه و تحلیل و نقد و بررسی یکی از مدیحه‌های متنبی. محمد
فاضلی. (مقاله). ۱۳۶۸.

تحقیق و بررسی مدح در دیوان ابوالطیب المتنبی. محمد تقی قنبری
مزند. (پایان نامه). ۱۳۸۷.

ترجمه و تحلیل دیوان متنبی از شرح برفوقی: تطبیق با شروح واحدی،
عکبری و یازجی؛ علیرضا منوچهریان؛ (کتاب)، ۱۳۸۲ / ج ۲: ۱۳۸۸.
ترجمه، شرح و تحلیل جزء اول دیوان متنبی از شرح برفوقی. علیرضا
منوچهریان. (پایان نامه). ۱۳۷۸.

چکامه‌های متنبی: دیوان چند زبانه؛ احمد بن حسین متنبی؛ ترجمه
موسی اسواز؛ (کتاب)، ۱۳۸۴.

درباره ترجمه دیوان متنبی. یوسف اسماعیل‌زاده. (مقاله). ۱۳۸۴.

شرح گزیده دیوان متنبی؛ غلام‌عباس رضایی هفتادری و محمد حسن
نیری‌زاده؛ (کتاب)، ۱۳۸۳ / ج ۲: ۱۳۸۶.

شرح و تحقیق ۶۰۰ بیت از اشعار متنبی. میرتوحید یوزباشی.
(پایان نامه). ۱۳۷۵.

شرح و ترجمه جلد چهارم دیوان متنبی. آذر رشمه. (قافیه میم، ۲۲۶
بیت اول). (پایان نامه). ۱۳۸۷.

شرح و ترجمه و تحقیق جلد چهارم دیوان متنبی (قافیه میم ۲۲۶ بیت
اول). صغری میراخوری. (پایان نامه). ۱۳۸۷.

شرح و ترجمه و تحقیق جلد چهارم دیوان متنبی (قافیه میم ۲۲۶ بیت
دوم). مریم مختاری. (پایان نامه). ۱۳۸۷.

مدح در اشعار متنبی و ترجمه و شرح گزیده‌ای از مدایح او؛ اسماعیل
امامی نصیر محله؛ (کتاب)، ۱۳۸۰.

مدح در اشعار متنبی و ترجمه و شرح گزیده‌ای از مدایح او؛ اسماعیل
امامی نصیر محله؛ (پایان نامه). ۱۳۸۰.

ترجمه و تحلیل دیوان متنبی. فائزه ترکاشوند. (مقاله). ۱۳۸۸.

متون نظم عربی: مغلقات، قصاید از متنبی؛ احمد امام‌زاده؛
(کتاب)، ۱۳۸۹.

مع المتنبی فی تحلیل قصیده رثائیة و نقدها. محمد فاضلی. (مقاله).
۱۳۶۸.

معجم اللغه علی دیوان المتنبی. صدیقه هوشیار. (پایان نامه). ۱۳۸۰.

نقد و معرفی کتاب: تمثیل به شعر متنبی. علی محمد هنر. (مقاله).
۱۳۸۶.

متن‌بی و قرآن

- تأثیر قرآن و حدیث بر اشعار متن‌بی. زینب روستایی. (پایان‌نامه). ۱۳۸۲.
- تأثیرپذیری متن‌بی از امثال و حکم قرآن در اشعار خود. محمد نادری. (پایان‌نامه). ۱۳۹۱.
- مضامین قرآنی در حکم و امثال متن‌بی. ولی‌الله شجاع‌پوریان. (مقاله). ۱۳۷۹.

متن‌بی و قوم‌گرایی وی

- بررسی عرب و متن‌بی. یوسف ذبیحی. (پایان‌نامه). بی‌تا.
- الشخصیه العربیه فی شعر المتن‌بی. محمد نبهانی‌زاده. (پایان‌نامه). ۱۳۸۵.
- النزعه القومیه فی شعر المتن‌بی. عدنان طهماسبی و محمود حیدری. (مقاله). ۱۴۲۹.

متن‌بی و کلیله و دمنه

- مقایسه مضامین کلیله و دمنه عربی و دیوان متن‌بی. طوبی احمدی. (پایان‌نامه). ۱۳۸۹.

متن‌بی و مدح

- تجزیه و تحلیل و نقد و بررسی یکی از مدیحه‌های متن‌بی. محمد فاضلی. (مقاله). ۱۳۶۸.
- تحقیق و بررسی مدح در دیوان ابوالطیب المتن‌بی. محمدتقی قنبری مرند. (پایان‌نامه). ۱۳۸۷.

مدح در اشعار متن‌بی و ترجمه و شرح گزیده‌ای از مدایح او؛ امامی نصیر محله، اسماعیل؛ (کتاب)، ۱۳۸۰.

مدح در اشعار متن‌بی و ترجمه و شرح گزیده‌ای از مدایح او؛ امامی نصیر محله، اسماعیل؛ (پایان‌نامه). ۱۳۸۰.

المدح فی شعر المتن‌بی و میزانه. منصوره زرکوب. (مقاله). ۱۳۸۳.

متن‌بی و منوچهری

- بررسی تطبیقی شعر منوچهری و متن‌بی. ابراهیم زارعی‌فر. (پایان‌نامه). ۱۳۸۳ - ۱۳۸۴.

متن‌بی و مولوی

- امثال و حکم در آثار متن‌بی و مولوی. مرضیه سروش‌فرد. (پایان‌نامه). ۱۳۸۷ - ۱۳۸۸.

تأثر مضمونی خاقانی، مولوی، حافظ و صائب تبریزی از متن‌بی. احمد شعبانی میناآبادی. (پایان‌نامه). ۱۳۸۸.

مولوی و متن‌بی. سیدمحمدرضا ابن‌الرسول. (مقاله). ۱۳۸۶.

صور خیال در دیوان متن‌بی. مرضیه محمدی. (پایان‌نامه). ۱۳۸۹.

صور خیال در شعر متن‌بی. علی‌اکبر محسنی. (پایان‌نامه). ۱۳۷۹.

صور خیال در شعر متن‌بی. فیروز حریرچی و علی‌اکبر محسنی. (مقاله). ۱۳۸۰.

الفنون البدیعیه و جمالیاتها فی شعر المتن‌بی. محمود اسفندیار. (پایان‌نامه). ۱۳۸۲.

کاربرد صور خیال تشبیه در اشعار متن‌بی. محمد اسدی بزرچلوئی. (پایان‌نامه). بی‌تا.

متن‌بی و مختصری از نقد و بلاغت اشعارش. محمد فاضلی. (پایان‌نامه). ۱۳۴۷.

متن‌بی و غزل

الغزل عند المتن‌بی. مسعود فرهانی عرب. (پایان‌نامه). ۱۳۸۵.

متن‌بی و فرخی سیستانی

نقد تطبیقی دو قصیده از فرخی سیستانی و متن‌بی. غلام‌علی صادقی. (مقاله). ۱۳۹۱.

متن‌بی و فخر

تحلیلی بر موضوع فخر در شعر متن‌بی. هدی موسوی. (پایان‌نامه). ۱۳۸۹.

فخر در شعر متن‌بی. عزیزقلی پور. (پایان‌نامه). ۱۳۸۰.

الفخر فی شعر المتن‌بی. ملیحه فاضلی. (پایان‌نامه). ۱۳۸۴.

متن‌بی و فردوسی

بررسی شخصیت سیف‌الدوله در اشعار متن‌بی و مقایسه آن با شخصیت رستم در اشعار فردوسی؛ علی‌ایمانی؛ (کتاب)، ۱۳۸۵.

بررسی شخصیت سیف‌الدوله در اشعار متن‌بی و مقایسه آن با شخصیت رستم در اشعار فردوسی؛ علی‌ایمانی؛ (پایان‌نامه). ۱۳۸۵.

مضامین رزمی شاهنامه فردوسی با شعر متن‌بی (جلد ۱ و ۲). فاطمه عبادی. (پایان‌نامه). ۱۳۸۹.

مقایسه اشعار حکمی متن‌بی و فردوسی. امرالله ابراهیمی اتانی. (پایان‌نامه). ۱۳۸۳.

مقایسه اشعار حکمی متن‌بی و فردوسی؛ امرالله ابراهیمی اتانی؛ (کتاب)، ۱۳۸۳.

مقایسه تصویرگری‌های حماسی فردوسی و متن‌بی. وحید سبزیان‌پور. (پایان‌نامه). ۱۳۸۰.

متن‌بندی و ناصر خسرو

بررسی تطبیقی آزادگی و کرامت انسانی در شعر ناصر خسرو قبادیانی و متن‌بندی شاعر عرب. زهرا کاظمی‌پور. (پایان‌نامه). ۱۳۸۸.

بررسی تطبیقی خردگرایی در اشعار متن‌بندی و ناصر خسرو. زهرا احمدلو. (پایان‌نامه). ۱۳۸۹.

پژوهشی تطبیقی در آراء و اندیشه‌های ادبی، اعتقادی و اجتماعی ابوالطیب متن‌بندی و ناصر خسرو. محمدعلی محمدی‌اسکی. (پایان‌نامه). ۱۳۸۴.

معانی غنایی مشترک در شعر ناصر خسرو و متن‌بندی. احد پیشگر. (مقاله). ۱۳۹۰.

مقایسه نمونه‌هایی از اشعار حکمی متن‌بندی و ناصر خسرو. اکرم علیخانی زیارتگاهی. (پایان‌نامه). ۱۳۸۵ - ۱۳۸۶.

نقد و بررسی اندیشه خردگرایی و آزاداندیشی در شعر متن‌بندی شاعر عرب و ناصر خسرو قبادیانی. عبدالحسین فرزند. (مقاله). ۱۳۸۴.

متن‌بندی و نگرش وی به زندگی و مرگ

تصویر مرگ و زندگی در اشعار متن‌بندی. حمیدرضا ازوغ. (پایان‌نامه). ۱۳۹۱.

متن‌بندی و وصف

وصف در دیوان متن‌بندی. فروغ صادقی قطب‌آبادی. (پایان‌نامه). ۱۳۸۷.

متن‌بندی و هجاء

الهجاء فی اشعار المتن‌بندی. سیدابراهیم سعیدی. (پایان‌نامه). ۱۳۸۱.

هجو در اشعار متن‌بندی. مجید فتوحی خرشتمی. (پایان‌نامه). ۱۳۸۷.

نتیجه

براساس پژوهش انجام‌گرفته، تألیفات و پژوهش‌های پیرامون متن‌بندی در ایران به چاپ رسیده (۱۷۵ اثر)، به چهار صورت قابل تقسیم‌بندی است:

الف) تقسیم‌بندی ساختاری

براین اساس تألیفات و پژوهش‌های انجام‌گرفته را می‌توان به سه دسته تقسیم کرد:

۱. پایان‌نامه‌ها (۹۷ عدد).

۲. مقالات (۵۹ عدد).

۳. کتاب‌ها (۱۹ عدد).^{۱۸}

این تقسیم‌بندی به ما نشان می‌دهد که بیشترین تألیفات و پژوهش‌های

انجام‌گرفته در قالب پایان‌نامه و سپس در قالب مقاله و در نهایت کتاب عرضه شده است.

ب) تقسیم‌بندی براساس زبان اثر

۱. پایان‌نامه‌ها: ۷۲ اثر فارسی، ۲۵ اثر عربی.

۲. مقالات: ۵۳ اثر فارسی، ۶ اثر عربی.

۳. کتاب‌ها: ۱۵ اثر فارسی، ۴ اثر عربی.

بنابراین بیشتر آثار به زبان فارسی نگاشته شده و البته شمار نسبی آثار عربی در بخش پایان‌نامه‌ها به ترتیب بیشتر از کتب و مقالات است.

ج) تقسیم‌بندی تاریخی

براین اساس تألیفات و پژوهش‌های انجام‌گرفته را می‌توان به سه دسته تقسیم کرد:

۱. تألیفات و پژوهش‌هایی که قبل از انقلاب به چاپ رسیده است (۲۰ عدد).

۲. تألیفات و پژوهش‌هایی که بعد از انقلاب به چاپ رسیده است (۱۵۰ عدد).

۳. تألیفات و پژوهش‌هایی که بی‌تاریخ اند (۵ عدد).

این گونه تقسیم‌بندی به ما می‌نمایاند که بیشترین تألیفات و پژوهش‌ها بعد از انقلاب انجام گرفته است.

د) تقسیم‌بندی محتوایی

براین اساس، تألیفات و پژوهش‌های انجام‌گرفته را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد:

۱. تألیفات و پژوهش‌هایی که تنها به شرح زندگی، شرح چکامه‌های متن‌بندی و بررسی یکی از جنبه‌های شخصیتی یا شعری وی پرداخته است (۱۱۱ عدد).

۲. تألیفات و پژوهش‌هایی که به تطبیق و مقایسه این شاعر نامی عرب با ادبا و شاعران فارسی‌گوی یا عربی‌سرای پرداخته است (۶۴ عدد).

این گونه تقسیم‌بندی نشان می‌دهد که بیشترین تألیفات و پژوهش‌ها به شرح زندگی و یا شرح چکامه‌های متن‌بندی و یا بررسی یکی از جنبه‌های شخصیتی یا شعری وی پرداخته است.

۱۸. گفتنی است که دو کتاب «شرح‌گزیده دیوان متن‌بندی» و «ترجمه و تحلیل دیوان متن‌بندی از شرح برفوقی: تطبیق با شروح واحدی، عکبری و یازجی» را که دوبار به چاپ رسیده‌اند، در شمارش کتاب‌ها یک بار لحاظ کرده‌ایم.

کتاب‌نامه

ابن رشيق قيرواني، ابوالحسن بن رشيق؛ العمدة في محاسن الشعر وآدابه؛ پژوهش محمد محيي الدين عبدالحميد؛ قاهره: مطبعة السعادة، ۱۹۶۳م.

اسفندياري، محمد؛ «آيين تدوين كتابشناسي»؛ آينه پژوهش. ش ۳۵، ص ۴ - ۱۶.

افشار، ايرج؛ فهرست مقالات فارسي در زمينه تحقيقات ايراني؛ تهران: علمي و فرهنگي، ۱۳۸۴ ش.

بيگي، وجيهه و سيدمحمد رضا ابن الرسول؛ «كتابشناسي فخرالدين عراقي»؛ كتاب ماه ادبيات. ش ۵۶ و ۵۷، آذر و دي ۱۳۹۰. ص ۷۶ - ۸۳.

دودپوتا، ع. م؛ تأثير شعر عربي بر تكامل شعر فارسي؛ ترجمه سيروس شميسا؛ تهران: صدای معاصر، ۱۳۸۲ ش.

رضايي هفتاداري، غلام عباس و رقيه اسماعيلي كركشه؛ كتابنامه پايان نامه هاي زبان و ادبيات عربي در سراسر كشور (۲)؛ تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۹۰.

شفيعي، عبدالله؛ كتابنامه پايان نامه هاي زبان و ادبيات عرب (كارشناسي ارشد و دكترى دانشگاه ها و آموزش عالي)؛ با مقدمه دكتور ابوالحسن امين مقدسي؛ تهران: جهاد دانشگاهي واحد تربيت معلم، ۱۳۸۲.

صبا، ايرج؛ «كتابشناسي ها: مقدمه اي بر شناخت و تدوين»؛ كتاب ماه كليات. شهريور ۱۳۸۷، ص ۴۲ - ۵۱.

فاخوري، حنا؛ تاريخ ادبيات عربي؛ ترجمه عبدالمحمد آيتي؛ تهران: توس، ۱۳۶۱ ش.

محفوظ، حسينعلي؛ متني و سعدي؛ تهران: انتشارات روزنه، ۱۳۷۷ ش.

تارنما

<http://www.database.irandoc.ac.ir>

<http://www.ensani.ir>

<http://www.journals.ut.ac.ir>

<http://www.library.ui.ac.ir>

<http://www.magiran.com>

<http://www.nlai.ir>

<http://www.noormags.com>

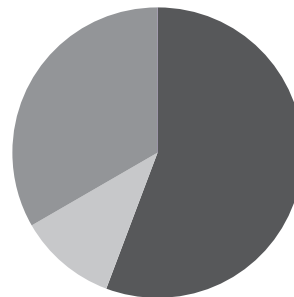
<http://www.nosabooks.com>

<http://www.searchlib.ut.ac.ir>

<http://www.tc.iau.ir>

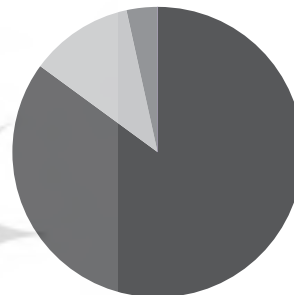
نمودارهای دایره‌ای مربوط به تقسیم‌بندی‌ها

تقسیم بندی ساختاری

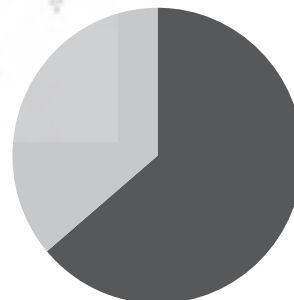
پایان نامه
کتاب
مقاله

تقسیم بندی ساختاری

بعد از ۷۰
قبل از ۷۰
بی تاریخ

تقسیم بندی محتوایی

تحقیقات غیر تطبیقی و غیر مقایسه‌ای
تحقیقات تطبیقی و مقایسه‌ای